

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

HUMANITARIAN EDUCATION IN HIGHER SCHOOL

УДК 055.2 (347.156)

Бежук О., доцент ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна*

ЖІНОЧІ ІСТОРІЇ РОДИНИ С. ФЕДАКА

У статті представлені жіночі персоналії, котрі походять з родини відомого львівського адвоката С. Федака. Аналізується їх життєвий та професійний шлях, вклад у діяльність політичних, громадських та жіночих інституцій краю та зарубіжжя.

Представлені жіночі персоналії родини С. Федака різнили епохи, з їх трагічними умовами, проблемами виживання, де надзвичайно легко було загубити себе як людину, втратити власне коріння. Але ці жінки зуміли зберегти й передати нащадкам лейтмотив батьківщини. Пропагуючи національні цінності, створюючи унікальні моделі громадських організацій, беручи участь у міжнародному та національному жіночому русі, публікуючи власні спогади, вони, як і решта сучасниць, творили українську історію.

Ключові слова: *родина С. Федака, виховання, журналістська праця, громадські організації, жіночий рух, спогади.*

УДК 055.2 (347.156)

Бежук О., доцент

*Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий
имени С. З. Гжицкого, г. Львов, Украина*

ЖЕНСКИЕ ИСТОРИИ СЕМЬИ С. ФЕДАКА

В статье представлены женские персоналии, которые происходят из семьи известного львовского адвоката С. Федака. Анализируется их жизненный и профессиональный путь, вклад в деятельность политических, общественных и женских институтов края и зарубежья.

Представлены женские персоналии семьи С. Федака, отличало эпохи, с их трагическими условиями, проблемами выживания, где чрезвычайно легко было потерять себя как человека, потерять свои корни. Но эти женщины сумели сохранить и передать потомкам лейтмотив родины. Пропагандируя национальные ценности, создавая уникальные модели общественных организаций, принимая участие в международном и национальном женском движении, публикуя собственные воспоминания они, как и остальные современницы, творили украинскую историю

Ключевые слова: *семья С. Федака, воспитания, журналистская работа, общественные организации, женское движение, воспоминания.*

UDC 055.2 (347.156)

Olha Bezhuk*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after
S. Z. Gzhytskyj, Lviv, Ukraine***WOMEN'S STORIES OF S.FEDAK FAMILY**

The article represents the female personalities coming from a family of S. Fedak, the famous Lviv lawyer, and analyzes their life and professional way as well as the contribution to activities of political, civil and women's institutions of the region and abroad.

Key words: *family of S. Fedak, education, journalistic work, civil organizations, women's movement, memories.*

На сьогоднішній день дослідники гендерного напрямку радикально розширили предметне поле історичних пошуків, утвердивши жінок як рівноцінних та рівноправних суб'єктів історичного процесу та включивши їх досвід у всі сфери життєдіяльності. Особливо важливим став висновок вітчизняних науковців, що минуле може бути відбудованим та об'єктивно реконструйованим не тільки відповідно до історичних подій, але відповідно до сфер домінування Жінки, тобто через історію певної родини, приватних взаємовідносин, історій повсякденності, досвід яких є вартісним внеском до академічного знання в цілому. Масив ґрунтовних наукових праць, що розкривають різні аспекти історії українського жіноцтва дають підстави стверджувати: українська жіноча історія як достатньо сформована і відносно самостійна ділянка історичних студій існує.

Представлена робота є спробою відновити історичну справедливість щодо жінок, котрі залишилися «невидимими» в тіні своїх славетних чоловіків. Мова піде про львівську родину, з якою асоціюються імена Степана та Ярослава Федаків, Лева Шепаровича, Євгена Коновальця, Андрія Мельника, Романа Шухевича. Цим персоналіям історична наука віддала належне публікаціями у авторстві З. Баран, С. Гелея, М. Нагірного, О. Стасюк, І. Чорновола, академічними й діаспорними розвідками, науково-популярними творами. Але це лише половина історії. Нова історія повинна ґрунтуватися на розумінні того, що іншу частину людства (і родини також!) становлять жінки, які завше були і будуть невід'ємними учасниками історичного процесу. Усвідомлення інакшості, відмінності, нерівності поміж чоловічою та жіночою історією слід доповнити усвідомленням інакшості, відмінностей та нерівностей поміж самими жінками [1, с. 164]. Зважаючи на це, розглядатимуться жіночі персоналії трьох поспіль поколінь однієї родини. Вони різнилися не лише своїми психологічними характеристиками, але й тими ролями, котрі їм випало зіграти на певному історичному етапі. Спільним, окрім походження, була активна громадянська позиція, вагома участь в політичному та соціокультурному житті тогочасних суспільств.

Родина для Степана Федака завше служила надійною фортецею і тихою гаванню одночасно, де він знаходив сили для своєї щоденної титанічної праці. Адже в послужний список адвоката входили: товариство «Дністер», Центробанк, Ревізійний Союз, «Карпатія», «Просвіта», мерія м. Львова, осередки УГКЦ. Будучи людиною сильною, авторитетною у будь-яких питаннях, що стосувались його професійних зацікавлень, дім і виховання дітей він повністю покладав на свою дружину – Марію Федак-Січинську. Думається, що цей вибір був добре

виваженим кроком у житті С. Федака, адже одружився він у 32 роки, коли його обраниці було 19.

Марія Січинська народилася 1874р. в с. Угринь Сокальського деканату в сім'ї греко-католицького священика, де традиційно панували моральність та релігійність. Батько був сотрудником в селах Тернопілля, згодом парохом, а з 1897 року перевівся до Львівської архієпархії. Відомо, що отець Лукіян Січинський був двоюрідним братом одного з найвідоміших українських політиків Олександра Барвінського, а мати дівчини – Наталія Брилинська доводилась сестрою Є. Олесницькому, котрий і познайомив молоду пару. 1893 року в с. Мшана (нині Городоцького р-ну Львівської обл.) відбулося вінчання С. Федака з М. Січинською [2, с. 8]. Цікавим є той факт, що в уніатській церкві Галичини шлюбна присяга була такою: жінка присягала чоловікові на любов, вірність і послухність, а він їй на любов та вірність.

Незважаючи на патріархальне виховання, що сповідувало дівчині-галичанці майбутнє в межах родини, домашнього господарства, церкви й виховання дітей, Марія Січинська була однією з перших, хто зосередив свою увагу на ролі жінки у суспільстві. Вона була активною в жіночому просвітницькому русі Галичини, багато читала, декламувала поезію «Кобзаря», цитувала «Каменярів», особливо захоплювалася творчістю Б. Лепкого. З молодих років була скарбничкою (бухгалтером) Товариства «Руська Захоронка», адже дуже любила дітей. Впродовж сімейного життя, Марія народила С. Федаку восьмеро дітей: доньок Галину (Олену), Ольгу, Марію, Софію, Оксану, Дарію та двох синів – Стефана-Ярослава й Богдана.

Значне фізичне і моральне навантаження, що доводилось нести у сім'ї, не стало завадою для жінки в подальшій громадській праці. Відомо, що Марія Федак була серед організаторок у краю Вакаційних осель – інституції канікулярного відпочинку для дітей-вихідців із найбідніших верств міського населення. Жінка ввійшла до складу Головного Відділу для ведення навчально-виховного процесу у Товаристві разом з Барвінською-Бачинською Ольгою, Бережницькою Оленою, Вахнянин Ольгою, Левицькою Софією, Макарушковою Євгенією, Цеглинською Марією. Освічені та передові жінки того часу ініціювали у 1905 р. відпочинок для дівчат-українок у селі Миловання Товмацького повіту (тепер Милування Тисменецького району Івано-Франківської області), що базувався на засадах національного та релігійного виховання через використання рідної мови, поезії, пісні, ігор. Такий підхід сприяв формуванню національної свідомості наймолодших представників українського народу, а молитва та пісні духовного змісту служили основними засобами релігійного виховання дошкільнят. Про авторитет оселі серед львів'ян свідчило те, що число вихованок з 1905 по 1909 рік зросло майже вп'ятеро і сягнуло 115 осіб [3, с. 13]. Зважаючи на популярність закладів та вагомість одержаних результатів, у подальшому фундаторами товариства Вакаційних осель стали представники галицької інтелігенції серед, яких були Степан Федак, Іван Боберський, Микола Вахнянин, Роман Перфецький.

Марія Федак – маленька жінка, завше спокійна, небагатослівна, сильною рукою тримала у взірцевому порядку дім на Сиксутьській і дбала про достойне виховання власних дітей, котрі називали її лише «Мамунця». Після народження правнучки вона напише її матері: «Я вірю, що ти виховаєш її на добру українку – а це найважніше! [4, с. 17] ». Це були не просто слова, ціле її життя було взірцем виконання обов'язку дружини, матері, громадянки. Маючи власні цінні документи

та рахунки у Банку Крайовому Королівства Галиції і Лодомерії (близько 11 тисяч 180 корон), дружина одного з найбагатших українців Австро-Угорщини, зуміла привити своїм дітям скромність і ощадливість у всьому, наголошуючи на першорядності духовних скарбів перед матеріальними.

Архівні дані подають, що Федак Марія мала право участі (разом з чоловіком) у виборах депутатів Ради королівської столичної м. Львова на період з 1913-1914рр. [5, с. 17]. Ця деталь засвідчує рівноправність дружини С. Федака не лише у домі, а й у справах громадських. Не дивно, що й діти були виховані на свідомих українців, беруть участь у політичному житті свого краю. Відомо, що після атентату на Ю. Пілсудського, здійсненого сином Ярославом у 1921р., спокійна «Мамунця» після нічного тусу та побоїща у домі тихо, але рішуче заявила: «Я горда, що це саме мій син виконав цей атентат [4, с. 16]».

Подібно приймала усі удари долі, власним прикладом навчаючи, що ніколи не «випадає» плакати і показувати своє горе чи своє невдоволення публічно [4, с. 14]». Адже завше хтось з найближчих перебував за ґратами чи у небезпеці: чоловік, син, доньки Дарія і Марія, зяті Євген Коновалець та Андрій Мельник. Носила рідним у Бригідки харчі, білизну, листи й ніколи не нарікала на долю.

Деякі історики наголошують на родинних зв'язках Марії з Січинських та Мирослава Січинського, який 12 квітня 1908 р. застрелив у робочому кабінеті графа А. Потоцького. Відсидівши у в'язниці Станіслава 3 роки, Мирослав тікає та перебирається за границю, що, як відомо, було організовано і профінансовано родиною Степана Федака [6, с.76].

На жаль, Марія Федак-Січинська не залишила жодних записів, споминів, які б проливали світло на її особистий внутрішній світ, взаємовідносини з чоловіком, дітьми. Ні приватний архів, не кажучи про архіви інституційні, не містять письмових свідчень про дружину С. Федака. Можливо, їх не вважали за потрібне зберігати. Відомо, що за рік до смерті 22 березня 1936 року, Степан Федак складав заповіт, згідно з яким «універсальною наслідницею» усього майна родини призначалась дружина – Марія з Січинських. Останніми словами заповіту були: «...а Тебе, Кохана Марійко, сердечне працую і прошу дарувати всі прикrostі, яких від мене дізнала [4, с.19]».

Відомо, що Марія Федак дуже стійко перенесла смерть чоловіка 6 січня 1937року, але заявила рідним, що «від смерті дідуся свят у мене не буде [4, с. 14]». Як писала газета «Діло», грандіозна панахида 9 січня 1937 р. за участю 25 духовників та городян перекрила рух головної артерії Львова й завершилась похованням С. Федака на Личакові без промов, вінків та квітів, з огляду на останню волю покійного [7, с. 76].

Впродовж місяця на адресу Марії Федак надійшла велика кількість жалібних листів та телеграм від господарських та громадських установ: «Народна організація українців м. Львова», «Фортуна Нова», «Торбан», «Самопоміч», «Дністер», «Міщанське Братство», Союз українок Перемишля, Екзекутива Ради службовців Ревізійного Союзу Українських кооператив у Львові та ін. Це ще раз засвідчувало вагу особистого внеску Степана Федака в діяльність місцевих інституцій краю. Українські діячі: Мирон та Роман Кордуби, Володимир Дашкевич, Дмитро Дорошенко, Іван Кузеля, Роман Савицький, Степан Смаль-Стоцький, Микола Заячківський, Олена Кисілевська, Стефана Онишкевич, Сергій Пеленський засвідчували щире співчуття сім'ї та дружині у зв'язку з понесеною втратою й

висловлювали сподівання, «що і цей удар долі знесете мужньо, як уже не раз мужньо ставили чоло супротивним хвилям життя [8, арк. 2]».

На цей час Марії Федак виповнилось 64 роки. Разом з дітьми та онуками вона переживе загибель зятя Євгена Коновальця у Роттердамі, прихід радянської влади та початок Другої світової війни. У 1942 році покине Україну і оселиться у Люксембурзі разом з донькою Софією та її чоловіком – Андрієм Мельником. За кордоном для Марії Федак також знаходився час на музику й подорожі по Європі. Їй так і не сказали про трагічну кончину улюбленого сина Стефана-Ярослава. До кінця життя (9 грудня 1952р.) підтримувала дітей матеріально й морально. Діти ж рівно як і зяті, онуки, душі не чули в цій мудрій жінці й виконували заповіт свого великого батька: «Прошу вас, діти, щобиштесь взаємно любили і собі помагали, любили і шанували Мамусю [4, с. 20]». Поховали Марію Федак-Січинську у столиці герцогства Люксембург на кладовищі Боневуа [9, с. 15].

Схожою на матір (принаймні, зовні) була найстарша з дітей Федаків – донька Галина, котра більш відома під іменем Олени Федак-Шепарович. Вона народилась 1894 року, отримала від матері ґрунтовні моральні засади і вже змалечку спілкувалась з гувернантками французькою та німецькою мовами.

Перший урок патріотизму Галя отримала у січні 1907р., коли у Львівському університеті студенти відстоювали право на складання присяги українською, а не польською мовами. Тоді місцева адміністрація заарештувала багато представників академічної молоді. Марія Федак входила до комітету, що займався забезпеченням продуктів харчування для заарештованих, а тому діти «найбатшого українця краю», пили чай без цукру і дуже гордилися цією «посвятою». Згодом за сприяння С. Федака при «Красовому союзі кредитовому» був створений Фонд допомоги заарештованим.

У великій сім'ї Федаків, діти усвідомлювали незаперечність батьківського авторитету: він годувальник родини, він її голова. З іншого боку, праця батька поза домом, пов'язувала усіх з зовнішнім світом. Для Галі батько був втіленням цього неозорого, сповненого пригод світу, складного і дивовижного, який вона хотіла осягнути і зрозуміти.

1912 року 16-річна Галина разом з батьком та подружжями Євгена та Ярослава Олесницьких репрезентували на протипожежному конгресі у Петербурзі Австро-Угорщину від товариства «Дністер». Користуючись відсутністю митних ревізій у Європі, делегації пощастило відвідати у Варшаві видатного українського ліричного тенора О. Мишугу – товариша С. Федака по дяківській бурсі у «Ставропігії». Крім того, у Петербурзі молода дівчина спілкується з місцевими українцями, у Москві знайомиться з С. Петлюрою, у Києві разом з батьком відвідує «Український Клуб». Тут львів'ян тепло зустріли відомі діячі: М. Лисенко, М. Коцюбинський, Л. Старицька-Черняхівська, Є. Чикаленко та ін. [10, с.110]. Знайомство і спілкування з видатними особистостями, любов до подорожей, бажання завше бути в епіцентрі усіх подій, мабуть, надихнули в подальшому Галину Федак до журналістського фаху. Вона навчається у Львівському університеті, студіює журналістику у Берліні, філософію у Відні, залучається до громадських справ.

Галина Федак за вдачею була дівчиною надзвичайно самостійною, активною і цілеспрямованою. Маючи за ідеал батька як уособлення чоловічих чеснот, вона шукала для себе обранця, але такого, який був би здатний подарувати їй належну гідність та мати високу свідомість. Для багатьох стало несподіванкою, що

найбагатша і найбажаніша наречена Львова, котра ніколи не була обділена увагою своїх «адораторів» (прихильників), зупинила свій вибір на юнакові без статків та звань. Ним став кадет Австрійської армії в Требінні (Герцеговіна) на прізвисько «Радіо» – Лев Шепарович.

Історію цього кохання, як і психологічні портрети адресатів, привідкриває переписка між молодими людьми з липня по листопад 1916 року – епістолярний роман на 74 аркушах. Після знайомства, яке відбулося за сприяння подруги Галі – Марти Герасимович, образ галичанки з «пишними, гордими очима», «неспокійною чорною гривкою та енергійним профілем» повністю заволодів думками молодого Шепаровича: «Ваш інтелект, так повні ініціативи, так оригінальні...» [11, арк. 22–25]. Молода Федаківна теж гідно оцінила характер молодого Шепаровича, котрий ще 1906р., студіюючи електротехніку, став засновником «Клубу українських студентів в Карлсруе». Левко долучився до діяльності товариства, що проводило відчити про справу українського університету, інформувало місцевий загальний українсько-польські відносини, мало свою бібліотеку (200 томів), український хор [12, арк.1]. Перебуваючи у складі австрійської частини з 1914р., Л.Шепарович силою свого інтелекту й професійними навичками завоював прихильність німецьких та австрійських колег по зброї, зумів завше « не поступати як маса, а йти своїм шляхом» й «вірити у світлу будучність нашого народу [11, арк. 2] ». Таке ставлення до життя відповідало особистим переконанням Галини Федак. На той час, перебуваючи у Відні, вона діяльна в «Українському жіночому комітеті допомоги пораненим воякам» («Ukrainisches Damenhilfskomitee fur Verwundete Soldaten»), що займався харитативною підтримкою українців у австрійських шпиталях.

Маючи сильну вдачу, Галя зуміла переконати у правильності свого вибору не тільки «Дзядзя» (дідуся) – Лукіяна Січинського, але й надзвичайно принципову «Мамую», на що Л. Шепарович зауважує: «Ти умієш справді справи боронити краще ніж всі концієлянти... [11, арк.47]». Хотілось би ще навести цитату щодо бачення Галею своїх заручин, котра засвідчує глибокі моральні принципи, закладені у сім'ї С. Федака: «І Дзядзьо нас поблагословить на нове життя і зголосимо ту присягу ....в тій нашій сільській церкві – без електричних світильників, диванів, без вельону, букетів. І ніхто не буде оглядати як я убрана, чи плачу... Прийдемо собі пішки з двірця і нап'ємося лиш сільської кави так якби приїхали на прогульку...[11, арк. 41 зв.] ».

Весілля відбулося у листопаді 1916 року, як тільки молодому дали дозвіл покинути військову частину і прибути до Львова. Зважаючи на обставини військового часу, все було «скромно і елегантно, із тихим благословенням батьків [4, с. 12]» . Кошти, що мали бути витрачені на повідомлення в пресі про гучну забаву, Степан Федак передав у фонд Червоного Хреста. Після цього молоді Шепаровичі від'їжджають у Відень.

Галина Федак-Шепарович була однією з небагатьох галичанок, котрим вдалося уникнути жіночого рабства. У заміжжі вона не втрачає власної індивідуальності, в неї власний світ, свої прагнення, які розділяє і підтримує Лев Шепарович: «Галя так характерна, і належить до тих рідких, що як скаже «так», то є дійсно «так»... на таких людях будується світ і його ідеальна частина –стремління до доброго, до висшого, до щастя [11, арк. 33.]» Бачучи себе суверенним суб'єктом, молода жінка прагне удосконалити суспільство, в якому живе, звільнити

його від пут і застарілих звичаїв. Вона активно долучається в роботу громадських і політичних організацій Галичини.

1918 року подружжя Шепаровичів повертається до Львова й включається в події Листопадового зриву. «Я не могла бути в ці великі дні тільки пасивним глядачем, усіма клітинами розуму і серця я хотіла бути активною...», – згадувала згодом діячка [13, с. 2.]. Відомо, що Л. Шепарович та підпорядкована йому група зв'язкових УГА захопила у Львові головну пошту та телеграф. Під час відступу УГА на Наддніпрянщину, дружина супроводжувала його, будучи недалеко від лінії фронту «не з особистих амбіцій, а з глибокого почуття обов'язку [13, с. 2.]».

Крім того, впродовж українсько-польського конфлікту їй доручають організацію кухні для українських жовнів у приміщенні колишньої Духовної Семінарії. В цей непростий час освічена журналістка могла замінити декількох чоловіків у канцелярії Народного Дому. Пізніше жінка залучається до роботи Самаритянської секції Українського Горожанського Комітету у Львові, що був організований 1918 р. силами її батька. За сприяння Галини Федак-Шепарович та Олени Косевич від генерала Сікорського було отримано дозвіл на відвідування жінками українських шпиталів, а згодом в'язниці Бригідки. Будучи на посаді секретарки, Галина як і решта жінок Секції, опікується українськими раненими і полоненими: забезпечує їх продуктами, цигарками, часописами та «добрим словом» [14, с. 110.].

22 квітня 1919 року Галина Федак-Шепарович разом з Кирилом Студинським та Владиславом Дзедушицьким, за дорученням Ради Державних секретарів, виїхала до Перемишля і впродовж восьми днів перевіряла побутові умови, санітарний стан, харчування полонених та інтернованих у таборах Домб'є та Вадовичі. Особисто, без відома обох делегатів і польського наглядача, молода жінка роздала в таборах 100 тисяч австрійських корон, наданих їй Степаном Федаком для потреб українських вояків [5, с. 25.]. У вересні того ж року Галина Федак-Шепарович разом з д-ром С. Панчишином та о. Л. Сембратовичем веде переговори з д-ром Фріком – представником Міжнародного Червоного Хреста у Женеві, щодо звільнення українських полонених та інтернованих. Вона працює як перекладач, секретар, веде протоколи перемовин, шукає та наводить статистичні дані чисельності, вікового цензу українців у таборах Австро-Угорщини, наполягає на якнайшвидшому вирішенні питання звільнення співвітчизників та повернення їх на Батьківщину [15, с. 30.].

Зі закінченням Першої світової війни, діячка серед кращих представників галицької інтелігенції 20-30рр. минулого століття, котрі під гаслом «віри у власні сили» розпочали вперту, чорну роботу за відбудову власних інституцій у складі ворожих імперій. Іван Кедрин заслужено ставить їй поряд з такими непересічними особистостями як Дмитро Левицький, Остап Луцький, Степан Баран, Мілена Рудницька [16, с. 331.]. Під іменем Олени Федак-Шепарович вона ввійшла до організаційного комітету З'їзду українських жінок 22–23 грудня 1921 р. у Львові, що започаткував Союз українок (СУ). У період, коли Федаківні випала честь очолити СУ, в польських Бригідках 9 лютого 1924 р. було замучено Ольгу Левицьку-Басараб – зв'язкову УВО. За сприяння О.Шепарович, «справа Басарабової» набула не тільки місцевого, а й міжнародного резонансу, стала яскравим прикладом патріотизму та активної громадянської позиції сучасниць.

Поле діяльності Союзу українок охоплювало не тільки політичні, економічні, але й духовні аспекти суспільного життя. Його представниці брали активну участь

у житті парафій та церковних товариствах, зокрема відомо про роботу О. Федак-Шепарович в Українському комітеті допомоги безробітним та убогим, що постав у Львові в міжвоєнний період. Тісно співпрацює жінка з такими персоналіями як Олена Кисілевська, Катря Гриневичева, Іванна Блажкевич. Разом з Міленою Рудницькою редагує часопис «Жінка», а після його закриття у 1935р., стає співзасновницею двотижневиків «Громадянка» та «Світ українки» [17, с. 191].

Намагаючись протистояти тенденції антиінтелектуалізму в краї, Союз українок підтримав заснування у Львові в жовтні 1924 р. Українського товариства жінок з вищою освітою, куди ввійшла Олена, Марія та Софія Федак. В складі Товариства старша Федаківна, через публічні доповіді, реферати намагалась залучати жінок з середньою освітою до продовження навчання в університетах Європи. Саме Олена Федак-Шепарович була однією з перших, хто правильно розставив акценти щодо сутності українського фемінізму, зазначаючи: «Завданням української феміністки являється праця, ... позитивна, громадська праця з народом і для народу. Тоді здійснення всіх наших ідеалів, цебто визволення нашого народу, буде рівночасно цілковитим визволенням української жінки [18, с. 23.] ».

Надзвичайно видною була участь Олени Федак-Шепарович у міжнародному жіночому русі. Вона перебувала з 28 травня по 8 червня 1926 року в складі української делегації Міжнародного союзу суфражисток у Парижі, була єдиною, хто представляв Союз українок на похоронах Симона Петлюри. В наступні роки вона у складі делегації Жіночого конгресу в Берліні (1929 р.) та Відні (1932 р.), де поборюючи усі перешкоди польської влади, гостро піднімалися питання дискримінації української меншості в Другій Речі Посполитій. Щоб продемонструвати свою єдність й гідно заявити про себе світові, жінки-галичанки проводять у жовтні 1937 р. Всесвітній з'їзд Союзу українок, до головної управи якого була включена і Олена Федак-Шепарович.

Говорячи про громадську працю Олени (Галини) Федак-Шепарович, слід підкреслити її участь у політичному житті галицьких українців. 1928 року під час виборів депутатів до польського сейму і сенату їй довірили репрезентувати інтереси жіноцтва в УНДО. Зважаючи на те, що УНДО було коаліцією поміркованих партій і груп, жінкам тут було легше втриматись та повноправно використати парламентську трибуну для захисту власних інтересів. Така ситуація була не на руку існуючій владі, тому 1935 р. доказом «нормалізації» стало право поляків схвалювати або відкидати кандидатів-українців у виборчих процесах. Олені Шепарович та її соратницям Г. Палій, М. Біляк, М. Мудрик керівництво УНДО запропонувало компроміс зі владою. Жінки відповіли на це відкритою заявою «Вибори без жінок», де проголошувалось: «Політична рівноправність – це для нас, українських жінок, співвідповідальність за те все, що твориться в українському світі, також за те, що робиться без нас, жінок, навіть за те, що робиться проти нас [17, с. 272.]». Тому у виборчих списках УНДО – найбільшої партійної коаліції не було жодної жінки. У відповідь на це місцева влада припиняє діяльність СУ.

У жовтні 1937 р. українки засновують нову інституцію – Дружина Княгині Ольги, куди ввійшла і О. Федак-Шепарович. Це була не тільки політична організація жінок, а й ідеологічний центр щодо питань релігії, родини, освіти, культури та етики громадського життя.

З приходом на Західну Україну радянської влади, сім'я Олени Федак-Шепарович емігрує в Західну Європу, а з 1949р. – до США. Тут деякий час жінка

змушена перебиватись тимчасовими заробітками (працювала куховаркою у родині італійського лікаря), згодом влаштується на роботу в Український інститут Америки. До кінця життя Олена Федак-Шепарович не припиняла зв'язків з Батьківщиною, працювала за кордоном з іншими співвітчизницями, наголошуючи, що «усі пости здобували ми собі своєю невсипущою працею, своїм гарячим бажанням служити своїй Державі [15, с. 32.]». Останні роки життя, Олена (Галина) Федак-Шепарович важко хворіла. Просила поховати себе у чорній сукні з білими рукавичками, тихо, без промов і тризни. Померла 1982 року у Нью-Йорку у віці 88 років. «Людина високої товариської культури, мила, привітна, справжня представниця роду Федаків», – писав про неї І. Кедрин [16, с. 332.].

Можна без перебільшення стверджувати, що під цей словесний портрет підпадає донька Олени (Галини) та Лева Шепаровичів Ольга Кузьмович – наймолодша репрезентка роду Федаків. Її дитячі та юнацькі роки на Сиксутській, 48, атмосфера дому, Львів з його родинними та соціальними парадигмами сформували її стосунки зі світом, заклали підвалини життєвих пріоритетів, характерних для генерації галицької інтелігенції 30–40 рр.

Маючи батьків, активно задіяних у громадських справах, дівчинка виховувалась бабунею, якій вона присвятить найтепліші спомини. Читаючи їх, розумієш, що пам'ять письменниці мов перфокарта, пронизана дитячими і отроцькими враженнями про світ, в якому існувала радість і біль. Хресними малої стали Ольга Федак-Коновалець та Андрій Мельник. Останній не дарував ані іграшок, ані солодощів, а тільки клаптики зшиткового паперу, де були короткі побажання та альбом з родинними фотографіями. Вже у 3-річному віці Оля стала свідком погрому дому С. Федака, спричиненого атентатом на Ю. Пілсудського. Коли поліція розпориювала без жалю дитячі ляльки в пошуках таємних паперів, бабуня – Марія Федак навчала ніколи не плакати перед ворогом. Згодом 1923 року, дівчинка стала співучасницею «підпільної праці», перевозячи з Берліну зашиті в комірці плащика гроші, призначені для діяльності УВО [4, с. 13.].

У подальшому Ольга Шепарович закінчує середню школу, потім – Український Інститут для дівчат у Перемишлі. Вже 1934 р. з'являються її перші журналістські дописи у пластовому журналі «На сліді», замітки до журналу «Жінка», що редагувався Галиною Федак-Шепарович. З 1935 по 1939 рр. дівчина, як матір у минулому, вивчає журналістику у Варшаві. Отримавши ступінь магістра, працює у щоденнику Львова «Діло», але з приходом радянської влади змушена емігрувати у Краків. Тут Ольга віднайшла свого нареченого – Миколу Кузьмовича. М. Кузьмович був сином відомого діяча Володимира Кузьмовича – посла до галицького сейму, співробітника газети «Діло», прихильника УНДО. М. Кузьмович до війни працював хірургом у лікарні Андрея Шептицького, тому поляки забирають його у полон на посаду лікаря. Добившись у властей дозволу на визволення нареченого, Ольга і Микола у Кракові побралися. Відомо, що свідком на весіллі у Кузьмовичів був Юрій Шухевич – брат Романа Шухевича.

Проживаючи у Польщі, Ольга Кузьмович два роки працює на посаді секретаря полковника Р. Сушка, а відтак М. Скрипника (в подальшому Митрополита УПЦ – Мстислава). 1941 року Ольга Кузьмович з чоловіком повертається до Львова, продовжує роботу у юнацькому журналі «Дорога» під керівництвом редактора Миколи Шлемкевича. Коли у 1944 році Львів знову захопили радянські війська, сім'я перебирається у Австрію, а з 1949 року родина Шепаровичів-Кузьмовичів емігрує в США.

У чужій країні життя Ольги Кузьмович було тісно пов'язане із юнацькою організацією «Пласт». Маючи за приклад матір та бабусю, котрі в межах ворожих окупацій вели активну громадську роботу, Ольга не мала морального права на помилку. Зайнявши провідне місце у Пластовій організації США, жінка направляє свою діяльність на зберігання та трансляцію національного компоненту серед діаспорної молоді. У 1960–1963 рр. її обрано головою Крайової Пластової Старшини в США, вона серед членів редколегії «Пластового Шляху», відповідальна за пластову сторінку газети «Свобода». 25 років поспіль жінка редагує журнал пластового юнацтва «Юнак», а в 1970–1974 рр. її обирають очільницею Головної Пластової Ради (вперше такий пост було доручено жінці). За багаторічну плідну працю у «Пласті» О. Кузьмович двічі була удостоєна золотої медалі святого Юрія.

Як журналістка, маючи легкий стиль викладу, поєднаний з реальним світосприйняттям та витонченою спостережливістю, вона на перший план завше ставила проблеми людських взаємин, і майже ніколи не торкалась політичних. Ольга Кузьмович була удостоєна честі очолити Спілку Українських журналістів Америки (1976р), вона член управи НТШ Америки, редактор «Вістей НТШ», сторінки НТШ-А у «Свободі». На літературних конкурсах СФУЖО діставала двічі нагороди за свої оповідання. У доробку О.Кузьмович понад 1900 нарисів, оповідань, статей, фейлетонів, репортажів, спогадів, що головним чином стосуються української історії. Вона є автором передмов до зібрань творів І. Кедрина, Ц. Паліва, Р.Купчинського, альманаху «Карпатський Лещетарський Клуб», порадики для молоді «Як писати листи» [19, с. 32.].

Найбільшим літературним надбанням О.Кузьмович є книги «Про це і те» (2000 р.) та «Про вчора і сьогодні» (2003 р.). Останні є цінними тим, що містять ностальгійні портрети персоналій Львова початку ХХ століття. Серед них представники родини С. Федака: Марія Січинська, Ольга та Євген Коновалець, Андрій Мельник, Лука Мишуга, Стефан-Ярослав Федак. Вони звичайні у своїй «повсякденній діяльності», зі своїми слабкими і сильними сторонами, власними світоглядами. Висвітлюючи чоловічі й жіночі візії тогочасного суспільства, Ольга Кузьмович сприяла відтворенню більш цілісної картини історичного минулого, яке вона проектує на сучасність. Серед її героїв і представники наймолодшого покоління Федаків, котрі розсіялись по усьому світу, але попри це бажають пізнати спільну родину й Україну.

Написавши спогади, унікальні в мемуарному доробку галицьких сімей минулого століття, журналістка О. Кузьмович залишила ще багато білих плям у цій історії. Адже, як пише О. Забужко: «...жодна «сторі» не є закінченою, нічия. І смерть не ставить у ній крапку [20, с. 130.]» Думається, що справу онуки Степана Федака продовжать його нащадки в Україні та поза межами.

Таким чином, представлені жіночі персоналії родини С. Федака різнили епохи, з їх трагічними умовами, проблемами виживання, де надзвичайно легко було загубити себе як людину, втратити власне коріння. Але ці жінки зуміли зберегти й передати нащадкам лейтмотив батьківщини. Пропагуючи національні цінності, створюючи унікальні моделі громадських організацій, беручи участь в міжнародному та національному жіночому русі, публікуючи власні спогади, вони, як і решта сучасниць, творили українську історію. Такою ж мірою, як і чоловіки.

Література

1. Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології. / О. Кісь // УІЖ. – К. – 2012., № 2, – С. 159–172.

2. Нагірний М. Степан Федак (9.01.1861-6.01.1937): 150-років забутого філантропа / М. Нагірний // Українське слово. – 2011 р. – № 3. – 19–25 січня, – С. 8–9.
3. Звіт з діяльності Виділу «Товариства вакаційних осель» у Львові від основання т.е. від року 1905 до 1909 включно – Жовква: Печатня ОО. Василян, 1910. – 32 с.
4. Кузьмович О. Про це і те. / О. Кузьмович. – Нью-Йорк, 2000. – 287 с.
5. ЦДАУЛ. – Ф. 373. – Оп. 1. – Спр. 36. – Посвідчення Федак Марії на право прийняття участі у виборах депутатів в раду м. Львова. – 1 арк.
6. ЦДАУЛ. – Ф. 360. – Оп. 1. – Спр. 332. – Матеріали судової справи Мирослава Січинського. 1908–1909 рр.– 91 арк.
7. Д-р. Степан Федак. // Діло. – Львів, 1937. – 12 січня, – С. 3.
8. ЦДАУЛ. – Ф. 373. – Оп. 1. – Спр. 37. – Листи Федак М. від господарських організацій. 1937 р. – 28 арк.
9. О-ка. А наші родини меншають.../ О-ка // Наше життя. – Нью-Йорк, 1982. – 11 грудня. – С. 15.
10. Баран З. Степан Федак – правник, фінансист, громадський діяч / З. Баран // Українська кооперація. – Львів, 2001. – С.103–112.
11. ЦДАУЛ. – Ф. 373. – Оп. 1. – Спр. 40. – Листування Федак Галі з Шепаровичом Львом. 1916 р. – 74 арк.
12. ЦДАУЛ. – Ф.834.–Оп.1. – Спр.134. – Стаття Л.Шепаровича. 12 червня, 1908 р. – 2 арк.
13. Шепарович О. Листопадові спогади / О. Шепарович // Жінка. – Львів, 1936. – 1 листопада. – С. 3–5.
14. Бежук О. Благодійна діяльність самаритянської секції Українського Горожанського Комітету у Львові / О. Бежук // Вісник «Держава та армія» національного університету «Львівська політехніка». – Львів, 2011 р. – С. 108–113.
15. Шепарович О. УЧХ у Львові. 1918–1919. / О. Шепарович // Вісті Комбатанта. – Нью-Йорк, 1961. – Ч. 3. – С. 25–32.
16. Кедрин І. Життя. Люди. Події. Спомини і коментарі. / І. Кедрин // – Нью-Йорк, 1976 р. – 724 с.
17. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України 1884-1939рр. / М. Богачевська-Хом'як // – Київ, 1995, – 423 с.
18. Шепарович О. Модерний фемінізм і українська жінка./ О. Шепарович // Жіноча доля: Альманах. – Коломия, 1928. – С. 23.
19. Махно В. Людина з історії. До 90-ліття журналістки Ольги Кузьмович./ В.Махно // Альманах УНС, 2007., №8 – С.122–124.
20. Забужко О. Музей покинутих секретів: Роман. // О. Забужко / – К.: Факт, 2009. – 832 с.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2015

УДК 261.5

Берко П. Г., доктор філософії, к.ф.н. доцент ©

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Дзера М. М., доктор філософії, професор

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

СВІТОГЛЯДНІ ПОЗИЦІЇ ІВАНА ФРАНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКОЇ УСТАНОВКИ